

ŽIVJETI RAZLIČITOST
MLADI U INTERKULTURALNOM DIJALOGU

Preporuke mladih ambasadora/ki interkulturalizma

"Za unapređenje interkulturalnog dijaloga u javnim institucijama, medijima, civilnom sektoru i obrazovanju"

ŽIVJETI RAZLIČITOST
MLADI U INTERKULTURALNOM DIJALOGU

IMPRESSUM

IZDAVAČ: **Udruženje za odgovorni i održivi razvoj – UZOR**

PRIPREMILA: **Teodora Đurnić**

GRAFIČKI DIZAJN: **Milka Ljumović**

ZA IZDAVAČA **Danko Jokanović**

AUTORI/KE PREPORUKA – MLADI AMBASADORI/KE INTERKULTURALIZMA

U CRNOJ GORI: **Danijela Medojević, Hana Palavrtić, Stefana Baltić,**

Amar Musić, Ajla Alić, Valentina Rečević, Svetlana Zabjako,

Vladan Pejović, Damjan Čupić, Andrija Vujošević, Ivan Vučeković,

Ivan Martinović i Ana Božić Dudić.

Preporuke su dio projekta „Živjeti različitost: Mladi u interkulturalnom dijalogu“, koji sprovodi NVO UZOR u partnerstvu sa NVO ALB Progress, a finansira Ministarstvo za ljudska i manjinska prava.

Uvod

U okviru projekta „Živjeti različitost: Mladi u interkulturalnom dijalogu“, NVO Udruženje za odgovorni i održivi razvoj, organizovalo je trodnevni kamp na kome su mladi iz različitih krajeva Crne Gore imali priliku da kroz zajednički rad, diskusije i praktične aktivnosti prepoznaju izazove i potrebe svojih zajednica u oblasti interkulturalnog dijaloga.

Interkulturalizam označava model u kojem pripadnici različitih kultura ne žive jedni pored drugih, već jedni sa drugima, kroz uzajamno uvažavanje, komunikaciju i saradnju. Ovaj pristup ima za cilj da gradi društvo koje njeguje povjerenje, zajedništvo i stabilne odnose. Vlada Crne Gore je krajem 2024. godine usvojila Strategiju za interkulturalizam i društvenu koheziju 2025-2028, koja ovaj koncept definiše na sljedeći način: Interkulturalizam predstavlja vitalnu smjernicu društvenog razvoja Crne Gore kao multikulturalne zemlje sa bogatom istorijom raznolikosti; zemljom izuzetnog prirodnog i kulturnog diverziteta. Strategija ima za cilj da unaprijedi međuljudske i međukulturalne odnose, promoviše razumijevanje, povjerenje i solidarnost među različitim etničkim i kulturnim grupama i raznolikim segmentima društva, te tako emancipuje državu i društvo i osigura inkluzivno, bio-socijalno usklađeno i zdravo društvo koje reflektuje univerzalne humanističke vrijednosti i univerzalna ljudska prava i odgovornosti.

Tokom kampa, kroz proces deliberacije u okviru „Skupštine mladih“, učesnici su zajednički definisali vlastite smjernice za unapređenje interkulturalizma u Crnoj Gori, oslanjajući se na sopstvena iskustva i potrebe različitih kulturnih zajednica koje predstavljaju.

Predložene mjere obuhvataju više segmenata društva, odnosno javne institucije, obrazovanje, medije i organizacije civilnog društva, a sa ciljem da se osnaži dijalog između različitih kultura, smanji društvena distanca i izgradi inkluzivnije okruženje za sve građane/ke. Ove preporuke predstavljaju početnu osnovu za djelovanje, ali i poziv na zajedničku odgovornost svih društvenih aktera.

1. Preporuke za javne institucije

Mladi ambasadori/ke interkulturalizma ističu važnost aktivnijeg učešća javnih institucija u interkulturalnom dijalogu kroz:

- **Uvođenje interkulturalnih sadržaja u obrazovni sistem**

Mladi preporučuju da se prilagodi školsko gradivo uključivanjem tema o različitim kulturama i identitetima, te kroz obuku nastavnika kako bi razvili interkulturalne kompetencije kod učenika. Ovakav pristup pomaže mladima da razviju empatiju, poštovanje različitosti i spremnost na saradnju.

- **Jačanje kulturnih institucija kao prostora susreta i razmjene**

Mladi vide kulturne institucije kao najvažnije nosioce interkulturalnog dijaloga, posebno kroz programe koji okupljaju pripadnike različitih zajednica, poput zajedničkih izložbi, predstava, muzičkih večeri ili festivala. Smatraju da je potrebno dodatno podržati ove institucije kako bi razvijale sadržaje koji su pristupačni, inkluzivni i namijenjeni svim grupama u društvu, čime se podstiče stvaranje prostora za međusobno upoznavanje i saradnju.

- **Uspostavljanje savjeta za interkulturalni dijalog na lokalnom nivou**

Uspostavljanje ovakvih savjeta bi služilo kao platforma za razgovor, identifikovanje problema, predlaganje rješenja i razvoj zajedničkih aktivnosti koje jačaju povjerenje i saradnju na lokalnom nivou.

- **Podršku inicijativama koje uključuju različite etničke i kulturne zajednice.**

Smatraju da bi do ovoga došlo kroz finansijsku i logističku podršku projektima upućenim jačanju interkulturalizma. Podsticanje ovakvih inicijativa stvara više prilika za susrete, razmjenu iskustava i građenje međusobnog povjerenja.

- **Unapređenje primjene postojećih nacionalnih politika i strategija za interkulturalizam**

S obzirom na to da je već usvojena Strategija za interkulturalizam i društvenu koheziju, važno je da državni organi aktivno rade na njenoj primjeni kroz konkretne programe, redovno praćenje rezultata i uključivanje zajednica u evaluaciju. Kontinuirana podrška sprovođenju strategije doprinosi stvaranju stabilnog i održivog institucionalnog okvira, koji omogućava da interkulturalne vrijednosti zaista žive u praksi, a ne samo na nivou dokumenata.

2. Preporuke za medije

Mladi ambasadori/ke interkulturalizma prepoznaju medije kao snažan alat u oblikovanju stavova, te preporučuju:

- **Promovisanje različitih kultura na pozitivan i ravnopravan način**

Važno je da mediji izbjegavaju stereotipe i umjesto toga pružaju objektivne, uravnotežene i afirmativne prikaze svih zajednica. Takav pristup doprinosi boljem razumijevanju među građanima/kama i stvara osjećaj pripadnosti zajedničkom društvenom prostoru.

- **Produkcija edukativnih sadržaja o manjinskim grupama**

Edukativne emisije i dokumentarni programi mogu značajno doprinijeti tome da građani/ke saznaju više o tradicijama, običajima manjinskih zajednica u Crnoj Gori. Redovno emitovanje ovakvih sadržaja jača empatiju i smanjuje neznanje, koje je često izvor predrasuda.

- **Aktivno praćenje interkulturalnih događaja i festivala**

Medijsko praćenje događaja koji promovišu interkulturalizam daje im na važnosti i podiže svijest o njihovom značaju. Javnost na taj način dobija uvid u pozitivne primjere saradnje, što motiviše i druge zajednice da se uključe u slične aktivnosti.

- **Objavljivanje ličnih priča pripadnika različitih zajednica**

Priče pojedinaca omogućavaju publici da se emocionalno poveže i bolje razumije iskustva drugih. Ovakvi narativi ruše barijere jer prikazuju ljude kao jednake u svojim potrebama, vrijednostima i ambicijama.

- **Obuke novinara o interkulturalnom izvještavanju**

Novinari bi više trebalo da prolaze kroz specijalizovane obuke kako bi razumjeli kako se odgovorno izvještava o različitostima. Time se osigurava da mediji postanu partner u izgradnji društvene kohezije, a ne prostor koji može pogrešnim narativima produbiti podjele.

3. Preporuke za organizacije civilnog društva

Mladi smatraju da organizacije civilnog društva imaju značajnu ulogu u povezivanju zajednica, posebno mladih. Njihove preporuke uključuju:

- **Organizovanje interkulturalnih događaja u kojima se predstavljaju različite tradicije, jezici, muzika i gastronomija**

NVO sektor može organizovati događaje u kojima se predstavljaju tradicije, umjetnost i jezik različitih zajednica. Ovi događaji doprinose neformalnom učenju i omogućavaju građanima/kama da kroz iskustvo upoznaju druge kulture.

- **Aktivno uključivanje marginalizovanih grupa, posebno osoba sa invaliditetom (OSI) u svoje aktivnosti**

Organizacije bi trebalo da planiraju aktivnosti koje posebno uključuju osobe sa invaliditetom, mlade iz ruralnih područja i pripadnike manjinskih zajednica. Time se osigurava da interkulturalni dijalog bude inkluzivan i da svi imaju jednake mogućnosti.

- **Kreiranje prostora za dijalog kroz radionice, panel diskusije i umjetničke programe**

Radionice, paneli i umjetničke aktivnosti koje će uključiti i pripadnike/ce manjina, pružaju priliku da se otvoreno razgovara o zajedničkim problemima i pronalaze rješenja. Tokom ovakvih susreta građani/ke razvijaju vještine razumijevanja i tolerancije.

- **Veću saradnju NVO sektora sa institucijama, kulturnim centrima i školama**

Saradnja između NVO sektora i drugih aktera omogućava veći uticaj i održivost programa. Udruženi resursi i stručnost stvaraju kvalitetnije aktivnosti i doprinose većem doseg u lokalnim zajednicama.

- **Kroz projektne ideje, promovisati zajedništvo i pozitivne primjere interkulturalnog suživota**

NVO sektor može kroz kampanje i projekte predstaviti uspješne priče koje pokazuju da zajednički život različitih kultura donosi dobrobit društvu. Takvi primjeri inspirišu građane/ke i motivišu institucije da nastave da ulažu u interkulturalne programe.

4. Preporuke za obrazovne institucije

Obrazovne institucije su prepoznate kao jedan od najvažnijih prostora za razvoj tolerancije i interkulturalnih kompetencija. Mladi ambasadori/ke interkulturalizma u tom kontekstu preporučuju:

• **Edukacija učenika i nastavnika o interkulturalizmu**

Škole treba da uvedu sadržaje koji pomažu učenicima da razumiju različite identitete i da prepoznaju štetnost stereotipa i diskriminacije. Paralelno, nastavnici bi trebalo da dobiju resurse i obuke kako bi mogli kvalitetno da obrađuju ove teme.

• **Uvođenje radionica, debatnih klubova i kulturnih razmjena koje promovišu interkulturalizam**

Radionice, debate i interaktivne kulturne razmjene mogu biti osmišljene tako da kroz zanimljive i kreativne metode približe učenicima teme različitosti. Kroz zajedničko učenje u zabavnom i opuštenom okruženju, učenici lakše usvajaju interkulturalne vrijednosti i razvijaju otvorenost prema vršnjacima iz različitih kulturnih sredina.

• **Organizovanje Dana različitosti i sličnih manifestacija**

Ovi događaji omogućavaju učenicima da prezentuju tradiciju svoje zajednice i nauče o drugima na kreativan i zabavan način. U takvom okruženju lakše se razvijaju međusobno poštovanje i saradnja.

• **Izrada edukativnih materijala**

Priručnici i vodiči mogu nastavnicima olakšati rad i omogućiti im da koriste savremene i inkluzivne metode podučavanja. Digitalni materijali dodatno približavaju ove teme generacijama koje su već navikle na multimedijalne sadržaje.

• **Učenje osnovnih pojmova iz jezika manjinskih zajednica**

Škole mogu uvesti kratke programe ili časove upoznavanja sa osnovama jezika koji su zastupljeni u određenim manjinskim zajednicama, poput romskog ili albanskog. Učenje nekoliko riječi, fraza ili pjesama na drugim jezicima stvara osjećaj poštovanja prema različitim kulturama, podstiče radoznalost i doprinosi razbijanju predrasuda.

Zaključci sa Skupštine mladih

Mladi ambasadori/ke interkulturalizma zaključili su da interkulturalizam predstavlja ključnu vrijednost za razvoj stabilnijeg i pravednijeg društva. Smatraju da raznolikost ne treba posmatrati kao izvor podjela, već kao potencijal i resurs koji može obogatiti zajednički život. Mladi žele da aktivno učestvuju u građenju društva u kojem će se svako osjećati uvaženo, bez obzira na svoje kulturno porijeklo, jezik ili identitet.

Kroz mrežu „Mladih ambasadora/ki interkulturalizma“ planiraju da nastave da rade na jačanju dijaloga, podizanju svijesti i povezivanju različitih kulturnih zajednica. Uvjereni su da je napredak moguć samo kroz zajedničko djelovanje svih društvenih aktera institucija, škola, medija, NVO sektora i građana/ke. Njihova vizija je društvo u kojem se različitosti ne tolerišu samo formalno, već se istinski prihvataju i njeguju.

U budućnosti žele da Crna Gora bude primjer zemlje u kojoj mladi preuzimaju aktivnu ulogu u izgradnji mostova među zajednicama i u kojoj se interkulturalizam živi kao dio svakodnevnog života. Njihova poruka je jasna - Otvorenost, dijalog i solidarnost mogu voditi ka inkluzivnom i povezanom društvu u kojem se svačija raznolikost čuva i poštuje.